

CAPÍTOL PRIMER
LA GERMANA TERESA

En una ciutat espanyola que es troba en una illa de la Mediterrània hi ha un convent de carmelites descalces on la regla de l'orde instituït per santa Teresa s'ha conservat amb el rigor primitiu de la reforma deguda a aquesta dona il·lustre. Això és ben cert, encara que pugui semblar extraordinari. Malgrat que gairebé tots els monestirs de la Península i del continent van ser destruïts o pertorbats per l'esclat de la Revolució Francesa i les guerres napoleòniques, com que aquesta illa va ser protegida constantment per la marina anglesa, el seu ric convent i els seus pacífics habitants es van veure preservats dels trasbalsos i els espolis generalitzats. Els tràngols de tota mena que van sotragar els quinze primers anys del segle XIX van desaparèixer, doncs, davant d'aquest penyal, no gaire distant de les costes d'Andalusia. Si bé el nom de l'emperador va arribar a ressonar fins a aquesta platja, podem dubtar que el seu fabulós seguici de glòria i la majestuositat rutilant de la seva vida meteòrica fossin entesos per les santes noies agenollades en aquest claustre. Una rigidesa conventual que res no havia alterat recomanava aquest asil en totes les memòries del món catò-

lic. En conseqüència, la puresa de la regla hi va atreure, des dels punts més allunyats d'Europa, noies tristes, l'ànima de les quals, despullada de tot vincle humà, sospirava després d'aquest llarg suïcidi acomplert en el si de Déu. D'altra banda, no hi havia cap convent tan favorable a la renúncia absoluta de les coses d'aquí baix, exigida per la vida religiosa. A pesar de tot, es veuen pel continent un gran nombre d'aquests monestirs magníficament bastits d'acord amb la seva destinació. Uns estan colgats al fons de les valls més solitàries; uns altres estan suspesos al cim de les muntanyes més escarpades o repenjats al caire dels precipicis. A tot arreu l'home ha cercat les poesies de l'infinit, l'horror solemne del silenci; a tot arreu ha volgut posar-se tan a prop de Déu com ha pogut: l'ha buscat als cimadals, al fons dels abismes, a tocar dels penya-segats, i l'ha trobat pertot. Però enlloc, tret d'aquest penyal mig europeu, mig africà, no podien coincidir tantes harmonies distintes que contribuïssin, totes elles, a elevar tant l'ànima, a igualar-ne les impressions més doloroses, a alleujar-ne les més intenses, a fer un llit profund per a les penes de la vida. Aquest monestir fou construït a l'extrem de l'illa, en el punt culminant del penyal, que, per l'efecte de la gran revolució del globus terraqüi, presenta un tall net a la banda del mar, on deixa veure d'ací i d'allà les arestes cantelludes dels panys de roca lleugerament corroïts a l'altura de l'aigua, però infranquejables. Aquesta penya està protegida de qualsevol atac per uns esculls perillosos que s'estenen al lluny i en què s'enjogassa l'onada brillant de la Mediterrània. Cal, doncs, ser al mar per a albirar els quatre cossos de l'edifici quadrat, que té la forma, l'alçada i les obertures prescrites de manera minuciosa per les normes monàstiques. Per la banda de la ciutat,

l'església amaga completament les sòlides construccions del claustre, les teulades del qual estan cobertes d'amples lloses que les fan invulnerables als cops de vent, als temporals i a l'acció del sol. L'església, bastida gràcies a la liberalitat d'una família espanyola, corona la ciutat. La façana imponent, elegant, dóna una fisonomia gran i bella a aquesta vila marítima. ¿Que potser no és un espectacle amb l'empremta de totes les nostres sublimitats terrestres l'aspecte d'una ciutat que ensenya les teulades apinyades, gairebé totes disposades en forma d'amfiteatre davant d'un port encisador, i soberguejades per una magnífica portalada amb tríglif gòtic, campanars, torres petites, fletxes retallades? Atès que la religió domina la vida, ofereix contínuament als homes el fi i els mitjans, imatge, per cert, del tot espanyola! Projecteu aquest paisatge al mig de la Mediterrània, sota un cel abrusador; acompanyeu-lo d'algunes palmeres, de molts arbres neulits però vivaços que barrejaven la verda fronda agitada pel vent amb el fullatge esculpit de l'arquitectura immòbil. Observeu les franges del mar que emblanqueixen els esculls i contrasten amb el blau safir de l'aigua; admireu les galeries, les terrasses construïdes dalt de cada casa i on els habitants vénen a respirar l'aire del vespre entre les flors, entre els cimalls dels arbres dels seus petits jardins. A més a més, en el port, unes quantes veles. Finalment, a través de la serenitat de la nit que comença, escolteu la música de l'orgue, els oficis cantats i els sons admirables de les campanes enmig del mar. Hi ha soroll i calma pertot, però més sovint calma pertot. Per dins, l'església es dividia en tres naus fosques i misterioses. Com que la fúria dels vents havia impedit a l'arquitecte, sens dubte, d'aixecar lateralment aquells arcbotants que adornen gairebé a tot arreu les catedrals, i

entre els quals s'obren capelles, les parets que flanquejaven les dues naus petites i sostenien la nau central no hi difonien gens de llum. Aquests murs sòlids presentaven a l'exterior l'aspecte de les seves moles grisenques, que recolzaven, a una certa distància entre elles, sobre enormes contraforts. Així, doncs, la nau central i les dues petites galeries laterals eren il·luminades únicament per la rosassa de vitralls acolorits, encastada amb una habilitat miraculosa sobre la portalada, l'orientació favorable de la qual havia permès un luxe d'encaixos de pedra i de bells detalls característics de l'ordre anomenat impròpiament gòtic. La part més gran d'aquestes tres naus estava assignada als habitants de la ciutat, que venien a oir-hi la missa i els oficis. Davant del cor hi havia una reixa darrere la qual penjava una cortina de color marró amb molts plecs, lleugerament entreoberta pel mig a fi de deixar veure tan sols l'oficiant i l'altar. La reixa estava separada, a intervals idèntics, per pilars que sostenien una tribuna interior i l'orgue. Aquesta construcció, en harmonia amb els ornaments de l'església, representava exteriorment, en fusta esculpida, les petites columnes de les galeries suportades pels pilars de la nau central. Per tant, li hauria estat impossible, a un curiós prou agosarat per a enfilarse a l'estreta balustrada d'aquestes galeries, de veure dins del cor res més que les llargues finestres octogonals i acolorides que s'elevaven a cada pany de paret entorn de l'altar major.

En el temps de l'expedició francesa a Espanya, duta a terme per restablir l'autoritat del rei Ferran VII, i després de la presa de Cadis, un general francès, que havia arribat a l'illa per fer-hi reconèixer el govern reial, hi allargà la seva estada per tal de poder veure aquest convent i trobà la ma-

nera d'entrar-hi. L'empresa era, certament, delicada. Però un home temperamental, un home la vida del qual només havia estat, per dir-ho així, un seguit de poesies en acció, i que sempre havia protagonitzat gestes de novel·la en comptes d'escriure'n, un home que sobretot anava per feina, bé havia de ser temptat per alguna cosa aparentment impossible. ¿Fer-se obrir legalment les portes d'un convent de monges? Amb prou feines ho haurien permès el papa o l'arquebisbe. ¿Fer servir l'astúcia o la força? ¿No era perdre, en cas d'indiscreció, l'estatus, tota la carrera militar, i errar el tret? El duc d'Angulema encara era a Espanya, i, de tots els errors que podia cometre impunement un home estimat pel general en cap, tan sols d'aquest no hauria tingut compassió. El nostre general havia sol·licitat la missió amb l'objectiu de satisfer una secreta curiositat, si bé no hi ha hagut mai cap curiositat tan desesperada. Però aquest darrer intent era una qüestió de consciència. El monestir d'aquestes carmelites era l'únic convent espanyol que havia escapat a les seves perquisicions. Durant la travessia, que no va durar ni una hora, se li va congriar a l'ànima un pressentiment favorable a les seves esperances. Després, tot i que només va veure els murs del convent, tot i que ni tan sols va poder albirar els hàbits de les monges i únicament va sentir els cants de la litúrgia, va trobar, sota aquells murs i en aquells cants, lleus indicis que van justificar la seva feble esperança. A la fi, per més lleus que fossin les sospites despertades d'una manera tan estranya, cap passió humana no ha estat mai tan violentament àvida com ho fou llavors la curiositat del general. Però no hi ha esdeveniments insignificants per al cor; tot ho magnifica; posa a les mateixes balances la caiguda d'un imperi de catorze anys i la caiguda d'un guant de dona,